

Accountantsverslag 2016

Samen in beweging

*Accountantsverslag 2016
voor
Gemeente Oss*

Concept

5 mei 2017

Gemeente Oss
T.a.v. de raad en het college van burgemeester en wethouders
Postbus 5
5340 BA OSS

5 mei 2017

Referentie: [e-Geleide reference]

Geachte leden van de raad en het college van burgemeester en wethouders,

Accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2016

Met genoegen presenteren wij u ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2016 van gemeente Oss. Onze controle is uitgevoerd conform onze opdrachtbevestiging van 26 september 2016. Dit verslag gaat in op de belangrijkste bevindingen uit de controle van de jaarrekening van gemeente Oss.

Dit verslag is besproken met het college van burgemeester en wethouders van gemeente Oss. De standpunten van het college zijn waar van toepassing toegelicht in dit verslag.

Graag willen we de inhoud van dit verslag bespreken tijdens de vergadering van de rekeningcommissie op 8 juni 2017. Mocht u in de tussentijd vragen hebben dan kunt u uiteraard contact met ons opnemen.

Wij willen graag van deze gelegenheid gebruikmaken om u en uw medewerkers te bedanken voor de medewerking die we ervaren hebben tijdens onze werkzaamheden.

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Drs. T.A.G. van Boxtel RA
Director

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Flight Forum 840, 5657 DV Eindhoven, Postbus 6365, 5600 HJ Eindhoven
T: 088 792 00 40, F: 088 792 94 13, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Managementsamenvatting

1. Onze kernboodschappen

2. Een nadere toelichting op onze bevindingen

2.1. <Pyramid thinking titel bevinding 1>

3. Het sociaal domein kent ook in 2016 onzekerheden

3.1. Primaire registratie van belang voor getrouwheid en rechtmatigheid

3.2. Samenwerking in de regio inzake Jeugd en Wmo

3.3. Prestatielevering Wmo zin ingericht in de organisatie

3.4. Jaarlijkse productieverantwoording ook in 2016 relevant

3.5. Landelijke onzekerheden rondom PGB's

4. Een bijzonder jaar voor grondexploitaties

4.1. Veel aandacht voor uw grondexploitaties in 2016

4.2. De effecten van de BBV-wijzigingen op de waardering van de GREXEN zijn aanzienlijk

4.3. Waardering is onder meer afhankelijk van schattingen

5. De financiële positie van uw gemeente nader bekeken

5.1. Oss is in staat om risico's op te vangen vanuit de weerstandscapaciteit

5.2. Ontwikkeling rekeningsaldo 2016 in relatie tot de begroting

6. Uw jaarrekening 2016 nader bekeken

6.1. De informatiewaarde van uw jaarstukken is goed

6.2. Overige bijzonderheden in de jaarrekening 2016 nader toegelicht

6.3. Uw jaarrekening is conform het Besluit Begroting en Verantwoording opgesteld

6.4. Door het college gemaakte schattingen zijn betrouwbaar

7. Onze visie op uw interne beheersing

7.1. De belangrijkste onderwerpen van uw interne beheersing

7.2. Geen aanwijzigingen voor fraude

7.3. Wij zijn onafhankelijk

8. Naleving van de relevante wet- en regelgeving

8.1. Inventarisatie van VPB activiteiten afgerond

8.2. U voldoet aan de Wet Normering Topinkomens (WNT)

8.3. U heeft voldaan aan de (gewijzigde) aanbestedingsrichtlijnen

9. Controlerende rol van de raad/rekeningcommissie

9.1. Neem maatregelen voor een eerdere definitieve afronding van de jaarrekening

9.2. Versterking rol rekeningcommissie

1. Onze kernboodschappen

Wij zijn voornemens een goedkeurende verklaring af te geven

Wij hebben onze controle afgerond en zullen een goedkeurende controleverklaring verstrekken over de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde cijfers. Uit de controle van de SISA-bijlage komen geen bijzonderheden naar voren. Wij hebben ook vastgesteld dat de WNT is nageleefd. De opgenomen toelichtingen in uw jaarrekening 2016 voldoen aan de in deze wet gestelde eisen.

<Toelichten van fouten en onzekerheden getrouwheid en rechtmatigheid>.

Het sociaal domein kent in 2016 ook weer onzekerheden

De controle van de decentralisaties kan op dit moment op onderdelen nog niet worden uitgevoerd, aangezien nog niet alle informatie van derde partijen beschikbaar is. Deze controle zal in de komende maanden worden uitgevoerd. Wij zullen naar verwachting de controle afronden in mei.

Grondexploitaties

De grondexploitaties vormen een groot aandeel (18% netto) van uw balanstotaal. Het jaar 2016 is voor de financiële verwerking van de grondexploitaties een belangrijk jaar. Dit door wijzigingen in regelgeving voor grondexploitaties (BBV). Wij merken het volgende op:

- De gemeente heeft de BBV wijzigingen proactief opgepakt en verwerkt in de exploitatieopzetten.
- Een drietal projecten heeft een looptijd van langer dan 10 jaar. Conform de notitie grondexploitatie 2016 is een afwijking van het 10-jaarstermijn toegestaan mits de raad deze expliciet autoriseert. Wij hebben vastgesteld dat dit via het najaarsbericht is geaccordeerd door de gemeenteraad.
- Sinds 2016 worden verliezen verwerkt als voorziening in plaats van het direct afboeken van een verlies. Dit geeft invulling aan de aanbeveling van de commissie BBV en heeft als voordeel dat bij positieve bijstelling van de projectexploitaties de voorziening ook positief bijgesteld kan worden.

Ontwikkelingen Heesch-West

De provincie Noord-Brabant heeft op 19 oktober 2016 ingestemd met de ontwikkeling van 50 hectare voor Heesch West. Op basis van deze uitgangspunten heeft Oss samen met de andere deelnemende gemeenten in de ontwikkeling van Heesch West (Bernheze en 's-Hertogenbosch) de exploitatieopzet bijgewerkt. Wij kunnen instemmen met de gekozen verwerkingswijze

Financiële positie

- Oss is in staat om risico's op te vangen vanuit de weerstandscapaciteit;
- Het verschil tussen de definitieve begroting en het gerealiseerd jaarresultaat voor mutaties in de reserves worden op hoofdlijnen verklaard door lagere lasten voor voorzieningen WMO (€6,5 miljoen), doorschuiven van projecten naar 2017 (€8 miljoen voor IUP projecten) en aanvullende voorziening voor Heesch West van €7,5 miljoen.

Informatiewaarde van de jaarstukken

De jaarrekening is prettig leesbaar. In het jaarverslag is per programma een analyse opgesteld van de verschillen tussen de begroting en de werkelijke realisatie. Wij hebben enkele aanbevelingen gedaan om de kwaliteit en informatiewaarde van de jaarverslaggeving verder te verbeteren met name de relatie met het coalitieakkoord is lastig te leggen. Dit komt omdat in Oss het coalitieakkoord op hoofdlijnen is vastgesteld en uitwerking steeds via Kadernota gaat. Verder voldoet uw jaarrekening aan de verslaggevingsregels van het BBV. Bijzonder in uw jaarrekening is de voortgangsrapportage over het Integrale uitvoeringsprogramma openbare ruimte (IUP). Dit geeft een goed inzicht in de status van uw projecten.

Interne beheersing

We hebben de belangrijkste punten uit onze rapportage-interim bevindingen in dit verslag opgenomen. Voor de bevindingen inzake de interne controlewerkzaamheden en IT zijn in beperkte mate aanvullende werkzaamheden door ons uitgevoerd.

Positie voor de VpB

De gemeente heeft een inventarisatie van de vennootschapsbelastingplicht uitgevoerd. Op basis hiervan zullen bepaalde activiteiten op het gebied van grondexploitatie, afval en parkeren belastingplichtig zijn. De belastingdienst moet hierover echter nog een definitief standpunt innemen. Voor 2016 heeft de veronderstelde belastingplicht een zeer beperkte impact.

Concept

2. Een nadere toelichting op onze bevindingen

Onderstaand hebben wij een overzicht opgenomen van onze bevindingen in uw jaarrekening 2016. In de tabel is aangegeven waar een nadere toelichting op de betreffende bevinding is opgenomen.

Bevindingen getrouwheid

(bedragen x €1.000)

Bevinding	Fout	Onzeker	Referentie
			§ Error! Reference source not found.
Totaal			

Bevindingen rechtmatigheid

(bedragen x €1.000)

Bevinding	Fout	Onzeker	Referentie
Onzekerheid prestatielevering Jeugdzorg ZIN		1.696	2.1
Mogelijke afrekening jeugdzorgplus		697	2.2
Onzekerheid PGB bestedingen		302	2.3
Totaal		2.695	
Tolerantie	3.188	9.564	

2.1. Onzekerheid prestatielevering Jeugdzorg ZIN ter hoogte van € 1.696.000

In de financiële verantwoording voor wat betreft Jeugdzorg ZIN zijn kosten opgenomen voor niet gecontracteerde zorg, verdeling LTA kosten en ZIN zonder contract voor een totaalbedrag ter hoogte van € 1.696.000. Deze bestedingen maakten geen onderdeel uit van de uitgevoerde accountantscontrole, maar zijn hierbij op facturatiebasis afgerekend. De controle op de prestatielevering ontbrak hierdoor en derhalve zijn deze kosten aangemerkt als een onzekerheid in de controle.

2.2. Mogelijke afrekening Jeugdzorgplus leidt tot een onzekerheid in de controle van € 697.000

In de financiële verantwoording zijn daarnaast lasten inzake Jeugdzorgplus ter hoogte van € 3.510.000 opgenomen. Deze lasten hebben betrekking op bovenregionale contracten, waarvan de afrekening nog niet heeft plaatsgevonden. De benodigde controle-informatie hiervoor (met name het aantal zorgdagen) is op dit moment nog niet beschikbaar en wordt niet binnen afzienbare termijn voorzien. Hierdoor kan op dit moment nog geen definitieve conclusie worden getrokken over de totale lasten Jeugdzorgplus en de verdeling van deze lasten over de regio's.

Bij een evenredige verdeling bedraagt de onzekerheid voor de gemeente Oss € 697.000 (4,02%). We hebben dit bedrag dan ook als onzekerheid in onze controle aangemerkt.

2.3. PGB-bestedingen Jeugd en WMO leidt tot een onzekerheid ter hoogte van € 302.000

Ten aanzien van de PGB-bestedingen Jeugd en WMO constateren we dat de externe accountant van het SVB diverse bevindingen heeft geconstateerd ten aanzien van rechtmatigheid. De landelijke foutpercentages zijn gebaseerd op specifiek de materiële fouten. Op basis hiervan is, aan de hand van de eerder uitgebrachte projectiebrieven, de verwachte fout berekend voor de gemeente. Het foutpercentage voor WMO PGB betreft 4,94% en voor Jeugd PGB 7,37%. Deze percentages toebedeeld aan de totale PGB-last levert een onzekerheid op ter hoogte van € 302.000. We hebben dit dan ook als onzekerheid aangemerkt binnen onze controle.

Mogelijk nog afstemmingsverschil PGB meenemen

3. Het sociaal domein kent ook in 2016 onzekerheden

3.1. Primaire registratie van belang voor getrouwheid en rechtmatigheid

De volledigheid en juistheid van de gegevens in de cliëntenregistratie zijn van belang om te kunnen sturen op het sociaal domein. Tevens vormen deze de basis om tot een betrouwbare afrekening te komen met de zorgaanbieders. De gemeente moet immers in staat zijn om vast te stellen welke inwoners zorgbehoevend zijn, welke zorg nodig is en of de zorg die is geleverd in lijn ligt met deze behoefte (indicatie). De gemeente Oss heeft voor de betrouwbaarheid van de cliëntenregistratie diverse werkzaamheden verricht, waaronder het uitvoeren van dossiercontroles door de afdeling F&C.

Als onderdeel van onze controle hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd op de basisregistratie. Hieruit hebben wij geen bevindingen geconstateerd.

3.2. Samenwerking in de regio inzake Jeugd en Wmo

Voor de levering van de Jeugdzorg en de Wmo werkt Gemeente Oss samen met andere gemeenten in de regio. Voor de Wmo is Gemeente Oss de centrumgemeente voor de samenwerking in de regio Noordoost Brabant. Namens de deelnemende gemeenten heeft Gemeente Oss de contracten afgesloten met de zorginstellingen voor de Wmo. Hierin zijn vaste prijsafspraken voor elk zorgproduct gemaakt.

Voor de Wmo wordt afgerekend op basis van geleverde zorg x tarief. Vanuit de centrumfunctie verzorgt gemeente Oss de betalingen van de goedgekeurde facturen van de deelnemende gemeenten aan de zorgleveranciers. Dit proces verloopt via de applicatie Synaxon. Gemeente Oss heeft een totaalverantwoording opgesteld van de last van de totaal geleverde zorg van de zorgleveranciers. Bij deze verantwoording hebben wij ten behoeve van de gemeente Oss en de andere deelnemers in de Wmo samenwerking een separate controleverklaring uitgebracht d.d. 18 april 2017. Het oordeel van deze controleverklaring is goedkeurend.

Voor Jeugdzorg fungeert de gemeente 's-Hertogenbosch als centrumgemeente van de samenwerking met 18 andere regiogemeenten. De verdeelsleutel voor de doorbelasting van de kosten Jeugdzorg in de regio is in december 2016 vastgesteld en geaccordeerd door het college. De doorbelasting gaat uit van het solidariteitsbeginsel met alle gemeenten voor alle geleverde Jeugdzorg.

Voor de bevindingen die voortkomen uit de doorbelasting van de centrumgemeente inzake Jeugd verwijzen wij naar hoofdstuk 2.

3.3. Prestatielevering Wmo zin ingericht in de organisatie

Om vast te stellen dat inkomende facturen terecht worden betaald is het van belang dat de gemeente vaststelt dat de prestatie is geleverd. Omdat de prestatie van de zorgaanbieders niet bij de gemeente wordt geleverd, maar bij de cliënten, is dit niet makkelijk en zijn aanvullende interne beheersingsmaatregelen noodzakelijk. Voorts is het belangrijk dat de gemeente inzicht heeft in de contractuele afspraken met de verschillende zorgaanbieders en de invloed daarvan op de verantwoorde lasten. Bij de gemeente is met name sprake van inputgerichte (P x Q) afspraken.

Door de gekozen vorm is controle op de prestatielevering (Q) essentieel. De gemeente heeft dit vormgegeven door in de interne beheersing de levering van zorg specifiek aan de orde te stellen in tussentijdse gesprekken en evaluatie met cliënten en dit vast te leggen. Daarbij maakt de gemeente gebruik van enquêtes, kwaliteitsborgingsgesprekken met zorgleveranciers en als sluitstuk de analyses van de ontvangen productieverantwoording inclusief controleverklaring van de zorgleveranciers hierbij.

3.4. Jaarlijkse productieverantwoording ook in 2016 relevant

Als sluitstuk van de (interne) controle op prestaties maakt de gemeente gebruik van de jaarlijkse productieverantwoordingen met controleverklaring op basis van het landelijke controleprotocol. Hiermee krijgt de gemeente voor een belangrijk gedeelte van de lasten zekerheid over de prestatielevering van de gecontracteerde zorgaanbieders (met een omzet van meer dan €125.000). Om

de afhankelijk van deze verantwoordingen te verminderen adviseren wij om zelf interne beheersingsmaatregelen in te richten. Hierdoor kan de gemeenteraad op reguliere momenten haar controlerende rol vervullen. De organisatie i-sociaal domein geeft daarvoor ook guidance. We gaan graag met u in gesprek met om concreet de mogelijkheden te onderzoeken om de prestaties zelf te controleren en de afhankelijkheid van de controleverklaringen te verminderen.

3.5. Landelijke onzekerheden rondom PGB's

Voor alle cliënten die een pgb-budget ontvangen worden door de gemeente beschikkingen verstrekt aan de cliënt. Conform landelijke afspraken verzorgt de Sociale Verzekeringsbank (SVB) het administratieve proces rondom de pgb-verstrekingen en legt daarover verantwoording af aan de gemeenten, waar overigens de prestatielevering geen onderdeel van uitmaakt. De gemeente heeft dit ondervangen door monitoring uit te voeren op de door de gemeente geautoriseerde zorgcontracten PGB, de aansluiting van de betalingen daarop binnen de portal en het specifiek navragen en documenteren van de geleverde zorg bij periodieke controles.

De vertaling van de onzekerheden rondom de PGB's zijn opgenomen in hoofdstuk 2.

4. Een bijzonder jaar voor grondexploitaties

4.1. Veel aandacht voor uw grondexploitaties in 2016

De boekwaarde van uw grondexploitaties vormt per 31 december 2016 een belangrijk aandeel (18%) van uw balanstotaal. In de volgende tabel is de ontwikkeling van de boekwaarde van uw onderhanden grondexploitaties weergegeven.

Tabel 1 Ontwikkeling boekwaarde grondexploitaties (x €1.000)

	Stand 31 december 2015	Stand 31 december 2016
Bruto Boekwaarde	€ 64.004	€ 53.659
Voorziening	€ 0 -/-	€ 534/-
Netto boekwaarde	€ 64.004	€ 53.125

In het jaar 2016 hebben uw grondexploitaties veel aandacht gekregen. De verkopen op de woningmarkt kennen hierbij een nadrukkelijk herstel. De verkoop van bedrijfsterreinen blijft daarbij nog achter.

Met name de wijzigingen in het BBV ten aanzien van de verwerking van grondexploitaties hebben daarbij veel aandacht gevraagd van de organisatie. De gemeente heeft dit proactief opgepakt.

Onderstaand hebben wij een aantal belangrijke specifieke ontwikkelingen in uw grondexploitaties nader toegelicht. Dit als gevolg van inhoudelijke ontwikkelingen, een belangrijke impact van de wijzigingen in het BBV of door bevindingen uit onze controle.

Fasering bedrijventerrein is onderbouwd door middel van een extern onderzoek

De grootste positie heeft betrekking op het project Vorstengrafdonk. In de exploitatie gaat de gemeente uit van een jaarlijks verkoop van 3,2 hectare. Op basis van een extern uitgevoerde marktanalyse is geconcludeerd dat de verwachte afname een bandbreedte kent van 3 tot 3,4 hectare per jaar. Het is de gemeente niet gelukt om dit in 2016 te realiseren. Echter heeft in 2017 reeds

een tweetal verkopen plaatsgevonden voor 3,7 hectare. De geprognosticeerde verkopen lijken daarmee evenwichtig bepaald.

Drietal projecten met een looptijd van 10 jaar of langer

Bij een drietal projecten is sprake van een ingerekende opbrengst over een periode van 10 jaar of langer. Dit betreffen de projecten Vorstengrafdonk (12 jaar), Liesdaal 2 en 3 (17 jaar) en Wilgendaal 2 (10 jaar). Conform de notitie grondexploitatie is de opbrengstindexering vanaf 10 jaar op nihil gesteld. Daarnaast heeft de gemeente voor het project Liesdaal 2 en 3 een risicoberekening uitgevoerd. Uit deze berekening blijkt het project ook bij een 10-jaarstermijn winstgevend. Het risico voor de grondexploitatie is hierdoor beperkt.

Conform de notitie grondexploitatie 2016 is een afwijking van het 10-jaarstermijn toegestaan mits de raad deze expliciet autoriseert. Wij hebben geconstateerd dat dit via het najaarsbericht is geaccordeerd door de gemeenteraad

Verliezen worden in 2016 niet meer direct in het resultaat verwerkt

Tot-en-met voorgaand jaar koos gemeente Oss ervoor om verliezen op projecten rechtstreeks te verwerken in het resultaat ten lasten van de projectregistratie. Het gevolg hiervan was dat het niet mogelijk is om, bij gunstigere projectresultaten, deze verliezen terug te nemen. Sinds 2016 worden verliezen verwerkt als voorziening. De gevormde voorziening op dit moment bedraagt €534.000 en heeft betrekking op drie verschillende exploitaties (Talentencampus, Centrumplan Lith en Megen Zuid). Wij hebben geen bijzonderheden geconstateerd bij deze projecten en zijn daarom van mening dat de waardering juist is bepaald.

Systeem van tussentijdse winstneming zal worden herzien in 2017

Gedurende de jaarrekeningcontrole 2016 hebben wij diverse besprekingen gevoerd met de ambtelijke organisatie. Uit deze besprekingen is gebleken dat het systeem van tussentijdse winstneming bij nog lopende projecten in 2017 zal worden herzien als gevolg van de BBV wijzigingen. Vooralsnog is als gevolg hiervan in 2016 geen tussentijdse winst genomen.

4.2. De effecten van de BBV-wijzigingen op de waardering van de GREXEN zijn aanzienlijk

In het kader van de vernieuwing BBV zijn per 1 januari 2016 een aantal wijzigingen in het BBV doorgevoerd met betrekking tot voornamelijk de waardering van de grondexploitatie. Een van de redenen tot aanpassing was ook de invoering van de vennootschapsbelastingplicht per 1 januari 2016. In de volgende tabel hebben wij de voornaamste wijzigingen samengevat en het effect op de waardering van de grondexploitaties per 1-1-2016 aangegeven.

Wijziging	Effecten op waardering en/of presentatie
Wijziging in uitgangspunten voor rekenrente en disconteringsvoet	De gehanteerde rekenrente is vanaf 1 januari 2016 verlaagd tot 1,35% (percentage op basis van nacalculatie). Deze rekenrente is hierbij gebaseerd op het werkelijke rentepercentage van de leningenportefeuille vermenigvuldigd met de verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen. Daarnaast is in de grondexploitatie-berekeningen gerekend met een disconteringsvoet van 2% om de contante waarde te berekenen. Dit percentage is voor 2016 voorgeschreven voor alle gemeenten.
De looptijd voor grondexploitaties is gemaximeerd op 10 jaar, tenzij adequate beheersmaatregelen zijn genomen	Bij de gemeente Oss hebben een drietal projecten een looptijd van 10 jaar of meer. Zie hier ook de voor eerste paragraaf in dit hoofdstuk.
Bovenwijkse voorzieningen kunnen nog slechts beperkt worden toegerekend aan de grondexploitaties	Een belangrijke bovenwijkse voorziening betreft de bijdrage aan het groenfonds. De reservering hiervoor brengt u door middel van een opslag per verkochte m2 in rekening bij de exploitaties. Voor 2016 heeft dit een impact van ongeveer

Wijziging	Effecten op waardering en/of presentatie
	€160.000.
Eigen bijdragen en bijdragen uit reserves zijn inmiddels niet meer toegestaan in grondexploitaties.	De impact van deze wijziging is beperkt voor de gemeente.
Winstnemingen dienen plaats te vinden op basis van de zogenaamde "percentage of completion" (POC) methode	Het college is voornemens om in 2017 te komen met een voorstel voor winstneming. Zie ook de eerste paragraaf in dit hoofdstuk.
Uitsluitend kosten zoals vermeld op de zogenaamde "BRO lijst" mogen als vervaardigingskosten opgenomen worden.	Gemeente Oss heeft uitsluitend toegestane kosten opgenomen.

4.3. Waardering is onder meer afhankelijk van schattingen

De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op, waarin een schatting is opgenomen van de te maken kosten en opbrengsten. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Hierbij dient te worden gedacht aan het inflatiecijfer waartegen toekomstige kosten en opbrengsten worden gecorrigeerd, gehanteerde rentepercentages, de looptijd van het project (inclusief moment van geplande opbrengsten en kosten) en de uitgifteprijs. Deze parameters bepalen in hoge mate het verwachte financiële resultaat.

Wij hebben de gehanteerde uitgangspunten en parameters beoordeeld. In onderstaande tabel zijn onze bevindingen weergegeven. Wij kunnen instemmen met de in de jaarrekening toegepaste waarderingsgrondslagen en de door het college gemaakte afwegingen en schattingen.

Tabel 2 Belangrijkste schattingen grondexploitaties

Belangrijkste schattingen	Inschatting		Toelichting
	2016	2015	
Gehanteerde rekenrente			In 2016 heeft de gemeente Oss, conform de wijziging in het BBV, de disconteringsvoet op 2% gesteld. De gehanteerde rente komt uit op 1,35% (op basis van nacalculatie) en ligt daarmee in lijn met de werkelijke rente. Vanaf 2017 en verder heeft de gemeente ervoor gekozen om een rente te hanteren van 1,5%.
Kostenstijging			De externe en interne kostenstijging is vastgesteld op 1% en ligt daarmee in lijn met de uitgangspunten van 2015. Wij kunnen instemmen met deze uitgangspunten.
Opbrengstenstijging			Voor 2016 heeft gemeente Oss de keuze gemaakt om de opbrengststijging generiek op 0% te zetten. Dit is een daling ten opzichte van 2015, waar 1% als uitgangspunt is gehanteerd. In 2015 hebben wij reeds geconstateerd dat, op basis van een extern onderzoek, de verwachte opbrengststijging uitkomt op 2%. De schatting lijkt hiermee aan de voorzichtige kant. Voor 2017 en verder is de gemeente voornemens om de verwachte opbrengststijging op 1% te handhaven. Dit lijkt, gezien de huidige markomstandigheden, een verdedigbaar standpunt.
Gehanteerde programmering			Bij het bepalen van de programmering heeft de gemeente rekening gehouden met de prognose zoals afgegeven door de provincie. Deze prognose is als bovengrens gehanteerd. De werkelijke programmering is opgenomen in het 'Model Oss'. Hier heeft u onder andere rekening gehouden met de woon wensen in de regio (externe analyse), resultaten uit het verleden en de verwachte behoefte vanuit makelaars, woningcorporaties en bouwende Nederland.
Verkoopprijzen			De verkoopprijzen bepaald de gemeente per exploitatie door middel van de taxatiecommissie. Het is de gemeente toegestaan om een beperkte afwijking van deze prijzen te hanteren afhankelijk van bepaalde variabelen, zoals de ligging van de kavel.
Nog te maken kosten			Bij de controle van de gemaakte kosten alsmede de nog te maken kosten hebben wij geen bijzonderheden vastgesteld die een indicatie geven dat de nog te maken kosten onvolledig of onjuist zijn bepaald.

5. De financiële positie van uw gemeente nader bekeken

5.1. Oss is in staat om risico's op te vangen vanuit de weerstandscapaciteit

Onderstaande tabel geeft de verhouding tussen de weerstandscapaciteit en de door de gemeente geïnventariseerde risico's weer.

Weerstandsvermogen	2016	2015
A. Weerstandscapaciteit	54.600	61.580
B. Beleidsrisico's en bedrijfsrisico's	1.330	1.942
Verhouding risico's tot de capaciteit (A/B)	41	32

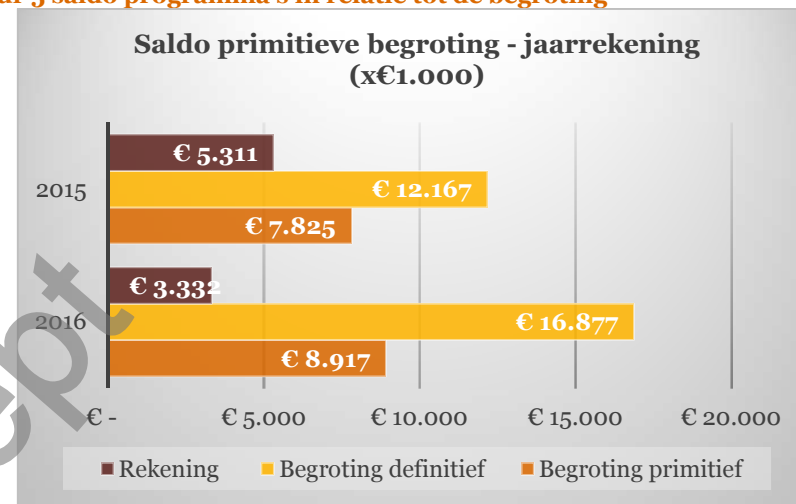
De weerstandscapaciteit bij Oss bestaat de algemene vrije reserve en de niet bekleemde bestemmingsreserves als incidentele weerstandscapaciteit en de onbenutte belastingcapaciteit en de post onvoorzien als structurele weerstandscapaciteit. Wij zijn van mening dat de geïnventariseerde risico's op een deugdelijke wijze zijn toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van de jaarrekening.

Het risicomanagement proces is door de gemeente op structurele wijze ingericht in het reguliere proces. In de jaarrekening komt de risico inschatting en de reactie van de gemeente op de risico's terug op basis van de risico inventarisatie. Wij zijn van mening dat de gemeente prudent inspeelt op gesignaleerde risico's. De toelichting bij de opgenomen PM post rondom Heesch West is duidelijk beschreven.

5.2. Ontwikkeling rekeningsaldo 2016 in relatie tot de begroting

Uit de jaarrekening blijkt negatiever saldo programma's €3,3 miljoen (negatief voor mutaties reserves) ten opzichte van de initiële begroting en positiever ten opzichte van de definitieve begroting. Het saldo programma's betreft het resultaat voor mutaties in de reserves. Het resultaat na mutatie in de reserves betreft €9,8 miljoen positief. In de onderstaande tabel is tevens de vergelijking met 2015 opgenomen.

Figuur 5 saldo programma's in relatie tot de begroting

Toelichting: Een positief bedrag betreft een negatief saldo

In de figuur 5 valt het verschil tussen definitieve begroting en daadwerkelijk gerealiseerd jaarresultaat voor mutaties in de reserves. Dit heeft op hoofdlijnen de volgende verklaringen:

- Programma 1: Voordelen op Jeugd door solidariteitsafspraken die in december 2016 definitief zijn geworden in de regio en lagere kosten voor voorzieningen WMO. Totaal voordeel betreft €6,5 miljoen.
- Het doorschuiven van IUP projecten openbare ruimte, waardoor ten opzichte van de begroting €8 miljoen doorschuift naar 2017;
- Aanvullende voorziening Heesch West van €7,5 miljoen. Voor de toelichting hiervoor zie paragraaf 6.2.

De verschillen zijn door het college adequaat toegelicht in het jaarverslag.

6. Uw jaarrekening 2016 nader bekeken

In dit hoofdstuk lichten wij de bijzondere posten toe in uw jaarrekening 2016. Daarnaast evalueren wij de informatiewaarde van uw jaarstukken.

6.1. De informatiewaarde van uw jaarstukken is goed

Als accountant geven wij een oordeel over uw jaarrekening. Maar uw jaarstukken bestaan uit meer dan dat. En voor u als raad is het integrale boekwerk van belang. Om die reden hebben wij de informatiewaarde van uw jaarstukken nader beoordeeld. Vanuit onze natuurlijke adviesfunctie delen wij graag onze observaties over de informatiewaarde van uw jaarstukken met u.

Koppeling beleidsmatige en financiële realisatie

Toelichting:

Er wordt in de programmarekening feitelijk afzonderlijk een beleidsmatige en financiële verantwoording afgelegd. De relatie tussen financiën en beleid wordt alleen vanuit financiële optiek gegeven. Wat ontbreekt is bijvoorbeeld het antwoord op de vraag wanneer iets niet (geheel) gerealiseerd is wat voor effect had dat op financiën.

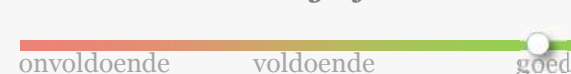
Koppeling jaarverslag met doelstellingen coalitieakkoord

Toelichting:

De relatie tussen jaarrekening en coalitieakkoord is slechts op hoofdlijnen uitgewerkt in de twee thema's van het jaarverslag: Kracht van de samenleving en (regionale) samenwerking en netwerken. Het coalitieakkoord kent 7 hoofdthema's die niet meer duidelijk terugkomen in het jaarverslag. Dit is een bewuste keuze. Er is gekozen voor een globaal coalitieprogramma en uitwerking vindt steeds plaats in de jaarlijkse kadernota.

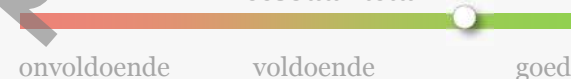
Paragrafen

Toelichting:

De informatieve waarde van de paragrafen is goed te noemen. Met name de paragraaf weerstandsvormen is zeer informatief te noemen. In zijn algemeenheid geldt wel voor de paragrafen dat ze mogelijk wat ingedikt zouden kunnen worden omdat ze erg uitgebreid zijn. Voor de paragraaf bedrijfsvoering wordt verwezen naar de programmarekening. Wij vragen ons af of dit inzicht verhoogd maar pleiten natuurlijk niet voor dubbele informatie.

Leesbaarheid

Toelichting:

De leesbaarheid van de jaarrekening is goed te noemen. De relevante informatie in met name de programmarekening is beknopt en wordt meestal in korte zinnen met gedachtestreepjes samengevat. De totale omvang van het stuk is voor gemeenten gemiddeld maar we zouden pleiten om na te gaan of de totale omvang nog beperkt kan worden.

6.2. Overige bijzonderheden in de jaarrekening 2016 nader toegelicht

Heesch West: Ontwikkeling op basis van 50 hectare van start.

Op basis van uitkomsten van het Regionaal Ruimtelijk Overleg van 13 oktober 2016 is de planning van project Heesch-West aangepast. Daarbij is bepaald dat er gefaseerde ontwikkeling zal plaatsvinden. Bij de vorige berekening werd nog uitgegaan van 76 hectare bedrijfsbestemming. Thans zal naar alle waarschijnlijkheid de eerste fase van 50 hectare ontwikkeld worden. De overige 26 hectare wordt doorgeschoven naar een tweede fase. Op grond hiervan 26 hectare afgewaardeerd naar agrarische grondwaarde. Mede hierdoor kent de bijgestelde calculatie een verwacht verlies van € 43,7 miljoen (eindwaarde) per ultimo 2028. Op grond hiervan hebben de deelnemende gemeenten de

verliesvoorziening per 31-12-2017 met € 25 miljoen moeten verhogen. Het aandeel van Oss in Heesch West is 30% en betekent een aanvulling van de verliesvoorziening van € 7,5 miljoen. De waardering van de voorziening voor Heesch West is gebaseerd op eindwaarde zoals toegestaan in BBV. Het bedrag van € 43,7 miljoen contant gemaakt tegen de in BBV voorgeschreven disconteringsvoet van 2% per 1-1-2017 is € 34,4 miljoen. In de calculatie voor wijzigingen uit 2015 werd uitgegaan van een waardering van de voorziening tegen contante waarde en een disconteringsvoet van 3,25%. Reden om de waardering in 2016 te baseren op de eindwaarde is dat de huidige disconteringsvoet om de waarde contant te maken vanaf 2016 in BBV is vastgesteld op 2%. Dit is echter aanzienlijk hoger dan de projectrente, die in 2017 is verlaagd naar 0,21% in 2017 en voor de jaren daarna onder de 1% zal blijven. Gemeente Oss is van mening dat als de 2% disconteringsvoet gehanteerd zou worden de disconteringsvoet hoger zou zijn dan het percentage dat jaarlijks toegerekend wordt aan het project en jaarlijks hoge waarderingsverschillen zouden ontstaan. Bovendien doet waardering tegen nominale meer recht aan het voorzichtigheidsprincipe, er is zeker onder de nieuwe voorwaarden sprake van een hoger risicoprofiel. Wij delen de opinie van de gemeente Oss.

Inmiddels heeft zeer recent in april 2017 een consultant ook een (concept) advies uitgebracht over het (bijgestelde) Masterplan gebiedstransitie Heesch-West. Op hoofdlijnen zijn de conclusies:

- Marktpartijen zien voldoende kansen voor grootschalige ontwikkeling van de locatie.
- De in de regionale overleggen afgesproken ruimte van 50 ha voor grootschalige logistiek en aanvullende ruimtebehoefte is vanuit de markt te onderbouwen
- Geadviseerd wordt Heesch-West gefaseerd op de markt te brengen om enerzijds de financiële risico's te beperken en anderzijds het aanbod te kunnen temporiseren om aan te sluiten bij de marktdynamiek

Wij adviseren u bij ontwikkelingen in de exploitatie of bij keuzes in de invulling van de daadwerkelijke exploitatie de gemeenteraad tijdig te betrekken en de koppeling naar de waardering van de voorziening ten opzichte van de bijgestelde exploitatieopzet in de jaarrekening bij te werken.

Ontwikkelingen en waardering OLSP/Pivot Park 2016

In de jaarrekening 2015 heeft het college besloten het verstrekte aandelenkapitaal ad €2,3 mln. en de verstrekte lening aan OLSP ad €2,4 mln. geheel te voorzien, dit is ongewijzigd in de jaarrekening 2016. Dit omdat de gemeente niet beschikt over recente resultaten met een controleverklaring daarbij.

In 2017 heeft de gemeente Oss samen met de provincie Noord-Brabant aanvullende middelen van in totaal €13,9 miljoen beschikbaar gesteld om Pivot Park impulsen te geven voor een duurzame exploitatie en daarmee de economie en de werkgelegenheid van Oss en van Brabant te stimuleren. Op basis hiervan achten wij het gerechtvaardigd dat de genoemde voorzieningen ultimo 2016 gehandhaafd blijven.

6.3. Uw jaarrekening is conform het Besluit Begroting en Verantwoording opgesteld

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente heeft de jaarrekening opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Als onderdeel van onze controle en met betrekking tot de jaarrekening hebben wij:

- de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving beoordeeld; en
- de juistheid en de volledigheid van de toelichtingen beoordeeld.

Wij zijn van mening dat de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling die het college heeft gehanteerd bij het opstellen van de jaarrekening 2016 aanvaardbaar zijn.

6.4. Door het college gemaakte schattingen zijn betrouwbaar

Bij het opstellen van de jaarrekening dient het college belangrijke schattingen aangaande de verslaggeving toe te passen en toe te lichten. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2016 beoordeeld en hebben geconcludeerd dat deze zijn gebaseerd op controle-informatie en schattingen. De onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen met de bijbehorende motivering. Voor wat betreft de belangrijke schattingen die ook in het voorgaande jaar relevant waren, is onze conclusie dat deze zijn gebaseerd op consistente uitgangspunten en veronderstellingen.

Tabel 3 Belangrijkste schattingen in de jaarrekening

Belangrijkste schattingen	Bevindingen		Toelichting
	2016	2015	
De transitie van Jeugd en WMO heeft geleid tot schattingselementen inzake de afrekening van PGB gelden en afrekening ZIN met samenwerkingspartners.	●	nvt	Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de decentralisaties een betrouwbaar beeld geven van de vorderingen en schulden met betrekking tot de bestedingen. Voor een uiteenzetting hiervan verwijzen wij naar paragraaf 3 van deze rapportage.
Grondexploitaties bevatten veel schattingselementen en vormen een belangrijke doorkijk naar de winstgevendheid en mogelijke verliesgevendheid van de gronden in de grondexploitatie.	●	●	Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de grondexploitaties een betrouwbaar beeld geven van de waardering van uw grondexploitaties. Voor een uiteenzetting hiervan verwijzen wij naar paragraaf 4 van deze rapportage.

De nota Investeren en afschrijven van de gemeente ligt ten grondslag aan de wijze van afschrijven op materiële vaste activa.	●	●	We hebben vastgesteld dat de afschrijvingstermijnen zijn gehanteerd conform de nota afschrijvingsbeleid 2014. Deze verwerkingswijze is conform de voorschriften uit het BBV.
Waardering vastgoed	●	●	Wij hebben samen met de gemeente een analyse uitgevoerd op de waardering van het gemeentelijk vastgoed. Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden hebben wij vastgesteld dat aanvullende afwaarderingen voor 2016 niet aan de orde zijn. U bent actief bezig met het signaleren van mogelijke verkoopintenties, herontwikkeling en leegstand en bepaald de impact hiervan op de waardering.
Waardering financiële vaste activa	●	●	De categorie kapitaalverstrekking aan deelnemingen (€152.000) bevat tevens de deelneming OLSP vastgoed B.V. welke vanaf 2015 geheel is voorzien. Van de overige kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen hebben wij vastgesteld dat de waardering in de jaarrekening juist is opgenomen. Wij hebben geen bijzonderheden geconstateerd bij de waardering van de leningen aan woningbouwcorporaties van €657.000. De overige langlopende geldleningen van €46.667.000 bestaan uit leningen aan deelnemingen €10.021.000, leningen aan ambtenaren (€18.070.000), verstrekte startersleningen €13.978.000 en overige langlopende leningen (€5.150.000). In de leningen aan deelnemingen is ook een lening aan OLSP vastgoed B.V. opgenomen welke vanaf 2015 geheel is voorzien. Ten aanzien van de andere uitgezette gelden hebben wij geen bevindingen geconstateerd. De overige uitzettingen rentetypische looptijd > 1 jaar van €4.175.000 bestaan uit vorderingen vanuit de opheffing van het Hypotheekfonds Noord-Brabantse gemeenten van €1.342.000 en de waarde van de gronden die in eeuwigdurende erfpacht zijn uitgegeven €2.680.000 (2015: €1.236.000).
Voorzieningen	●	●	APPA De voorziening Appa (pensioenvoorziening oud wethouders) betreft ultimo 2016 €4.192.000 opgenomen. Wij hebben de uitgangspunten van de bepaling van de voorziening beoordeeld en geconstateerd dat deze juist zijn bepaald.
	●	●	Onderhoudsvoorzieningen De schattingen met betrekking tot de onderhoudsvoorzieningen geven een betrouwbaar beeld. U verricht periodiek een actualisatie op het gehanteerde meerjaren onderhoudsplan. Wij hebben geen bijzonderheden geconstateerd.
	●	●	Riolering Het huidige GRP loopt tot en met 2017 en wordt jaarlijks herzien. In het GRP word een planning een termijn van 60 aangehouden De voorziening riolering kent op basis van het GRP een relatief (te) hoog spaardeel. Naast aanwending neemt door de tarieven niet te verhogen de spaarcomponent in het GRP en daarmee de voorziening af. Daarmee blijft het spaardeel in onze

visie nog te hoog. Wij adviseren u in de actualisatie van het GRP de afbouw van de voorziening mee te nemen tot de in totaal benodigde middelen in een realistische planning voor het onderhoud over een gemiddelde (verschuivende) periode van 10 jaar conform de Notitie van de commissie BBV.

Juistheid en volledigheid kortlopende schulden en overlopende activa/passiva

- De schattingen met betrekking tot de op te nemen overlopende activa en passiva komen op een evenwichtige wijze tot stand en zijn onderbouwd.

Controleverschil

Voorzichtig

Evenwichtig

Optimistisch

Controleverschil

Aanvaardbare bandbreedte – gebaseerd op materialiteitsoverwegingen

Concept

7. *Onze visie op uw interne beheersing*

7.1. *De belangrijkste onderwerpen van uw interne beheersing*

De belangrijkste onderwerpen uit de rapportage interim bevindingen d.d. 20 oktober 2016 zijn in deze paragraaf weergegeven:

- Gemeente Oss heeft de doelstelling om meer te werken in een project in afstemming met ketenpartners zoals de centrumgemeenten voor de Wmo en verbonden partijen.
- De managementinformatie op dit niveau is ingericht in de financiële administratie, samen met de rapportagetool Cognos.
- De afdeling F&C heeft de aanbevelingen rondom de interne controle actief opgepakt. Wij adviseren in de verdere doorontwikkeling de documentatie van betrouwbaarheid en de evaluatie van de geïdentificeerde risico's mee te nemen. Dit leidt tot een eindconclusie of de geïdentificeerde risico's in een proces in voldoende mate zijn afgedekt.
- Kwaliteit van de IT beheersing is verbeterd ten opzichte van 2015. De belangrijkste resterende risico's zijn ongeautoriseerde wijzigingen en ongeautoriseerde toegang tot kritische applicaties. We hebben het college aanbevelingen voor verbetering gedaan en de risico's in de jaarrekeningcontrole met gegevensgerichte werkzaamheden opgevolgd.

7.2. *Geen aanwijzingen voor fraude*

De verantwoordelijkheid voor de jaarrekening berust bij het college en de directie. Uit dien hoofde is het college en de directie verantwoordelijk voor het beschermen van het vermogen van de organisatie, het voeren van een afdoende financiële administratie en het in stand houden van een geschikt systeem van interne beheersing (waaronder procedures voor het waarborgen van de betrouwbaarheid en continuïteit van geautomatiseerde systemen en het voorkomen en opsporen van fraude, overige onregelmatigheden en fouten en niet-naleving van wet- of regelgeving). Wij hebben onze controle zodanig ingericht dat wij een redelijke mate van zekerheid verkrijgen dat de

jaarrekening in zijn geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of fouten.

Onze controle bestond niet uit een uitvoerige controle van transacties zoals noodzakelijk zou zijn om fouten of fraude die niet hebben geleid tot materiële afwijkingen in de jaarrekening te kunnen opsporen. Het dient te worden onderkend dat het controleproces inherente beperkingen kent. Als gevolg van de aard van fraude, met name wanneer daarbij sprake is van verhulling door samenzwering en vervalsing van documenten, is het mogelijk dat bij een controle die is opgezet en uitgevoerd in overeenstemming met algemeen aanvaarde controlestandaarden materiele fraude niet wordt ontdekt.

Hoewel doeltreffende interne beheersingsmaatregelen het risico dat fouten en fraude zich voordoen of onontdekt blijven, doen afnemen, wordt dit risico hiermee niet weggenomen. Wij kunnen daarom niet garanderen dat eventuele fouten of gevallen van fraude ontdekt worden. Gegeven de inherente beperkingen van het controleproces en het interne beheersingssysteem kan en mag er niet op vertrouwd worden dat ons onderzoek alle fouten of gevallen van fraude aan het licht zal brengen.

Zoals overeengekomen in onze controleaanpak omvatten onze werkzaamheden onder meer besprekingen met de contactpersonen in de controle. Bovendien hebben we kennisgenomen van:

- interne werkzaamheden rondom integriteit;
- interne beheersing/controler betalingsorganisatie;
- gegevensgerichte werkzaamheden op onderdelen waarop functiescheiding niet formeel is ingericht of zichtbaar is;
- analyse van journaalposten en bijzondere transacties.

Tijdens onze controle van de jaarrekening 2016 hebben wij geen aanwijzingen voor fraude gevonden

7.3. *Wij zijn onafhankelijk*

We hebben onze naleving van de externe standaarden, het wereldwijde onafhankelijkheidsbeleid van PwC met betrekking tot onze dienstverlening in 2016 bewaakt en bevestigen dat we aan deze onafhankelijkheidsverplichtingen hebben voldaan en voldoen.

Concept

8. Naleving van de relevante wet- en regelgeving

8.1. Inventarisatie van VPB activiteiten afgerond

De grootste risico's voor de vennootschapsbelasting zijn onderzocht om vast te stellen of de betreffende activiteit belastingplichtig is. U bent op dit moment in gesprek met de Belastingdienst om af te stemmen welke activiteiten wel en welke activiteiten niet door de zogenaamde 'ondernemerspoort' gaan en daarmee belastingplichtig zijn. Naar verwachting zal voor onderstaande activiteiten sprake zijn van belastingplicht. De belastingdienst moet hierover nog een standpunt innemen.

Impact VPB voor gemeente Oss voor nihil voor 2016

Om in te spelen op de Vpb-plicht heeft de projectgroep Vpb een opleidings-traject gevolgd. Tevens heeft de externe belastingadviseur geadviseerd en documenten beoordeeld. De inventarisatie van de Vpb-plicht is definitief gemaakt. Op basis van de verwerking van de uitgangspunten wordt een belastinglast minimale belastinglast geschat in 2016. Dit is ook toegelicht in de niet uit de balans bijkomende verplichtingen

8.2. U voldoet aan de Wet Normering Topinkomens (WNT)

De WNT-verantwoording van gemeente Oss is opgenomen in de toelichting van de jaarrekening. In 2016 heeft er geen wijziging plaatsgevonden in uw topfunctionarissen heeft een wijziging plaatsgevonden bij de topfunctionarissen. Uit onze controle zijn geen tekortkomingen gebleken.

WNT blijft aan verandering onderhevig: wijzigingen in 2017 en verder

Ook in 2017 worden in de WNT weer een aantal wijzigingen doorgevoerd. De wettelijke maximale bezoldiging voor topfunctionarissen is aangepast van €179.000 in 2016 naar €181.000 in 2017. De normen voor de meeste sectorale regelingen zijn ook met €1.000 à €2.000 verhoogd. Voor overige ontwikkelingen met betrekking tot de WNT wordt verwezen naar de sectortopics App.

De SectorTopics App is gratis te downloaden in uw appstore (Apple, Android en Blackberry) .

8.3. U heeft voldaan aan de (gewijzigde) aanbestedingsrichtlijnen

In 2016 zijn de Europese aanbestedingsrichtlijnen gewijzigd. Hierdoor is per 1 juli het onderscheid tussen 2a en 2b diensten verdwenen. Daarnaast is de grens voor o.a. sociaal aanbesteden verhoogd naar € 750.000. Door de afdeling F&C is interne controle uitgevoerd naar de naleving van de (nieuwe) Europese aanbestedingsrichtlijnen. Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd. Uit de werkzaamheden zijn geen bevindingen geconstateerd.

9. *Controlerende rol van de raad/rekeningcommissie*

9.1. *Neem maatregelen voor een eerdere definitieve afronding van de jaarrekening*

Sinds vorig jaar vindt de afronding van de controle van uw jaarrekening later plaats dan wat binnen de gemeente Oss normaal was.

Deze vertraging is veroorzaakt door de uitbreiding van uw activiteiten in het sociaal domein. Daarnaast heeft de gemeente veel afhankelijkheden van derden om te komen tot de zekerheid rondom de rechtmatigheid en prestatielevering van deze uitgaven te steunen op verantwoordingen en controleverklaringen van de zorginstellingen. Hierdoor bent u pas na afloop van het jaar in staat om een uitspraak te doen over de getrouwheid en rechtmatigheid van ruim 15% van uw uitgaven. Bovendien zijn de verklaringen van de zorginstellingen pas op 1 april beschikbaar voor de gemeente en kan pas dan de beoordeling van de consequenties hiervan plaatsvinden. Hierdoor treedt een belangrijke vertraging op in de afwikkeling van de gemeentelijke jaarrekening. Binnen uw planning & control-cyclus schuiven de behandeling van de jaarrekening 2016 en de begroting 2018 erg naar elkaar op en kan de Raad haar toezichthoudende rol hierdoor minder goed vervullen. Wij gaan graag met u in gesprek om vanuit het "Stappenplan gemeentelijke controleaanpak" van i-Sociaal-Domein te komen tot een aanpak waarin minder afhankelijkheden van derden zijn opgenomen.

9.2. *Versterking rol rekeningcommissie*

In het tweede kwartaal van 2017 publiceert de VNG haar Handleiding versterking opdrachtgeverschap van de raad bij de accountantscontrole. Graag gaan wij mede aan de hand van deze handleiding met de auditcommissie en de griffie in gesprek over de wijze waarop de Raad haar kaderstellende en toezichthoudende rol beter kan invullen.

A. *Bijlagen*

Concept

A.1. Single information Single audit (SiSa)

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de bijlage inzake SiSa bij de jaarrekening 2016 van gemeente Oss. Onze werkzaamheden varieerden van het beoordelen van de interne beheersing tot het uitvoeren van detailcontroles. In de bijlage bij de jaarrekening zijn twee typen indicatoren opgenomen:

- Indicatoren (bedragen en andere kwantitatieve gegevens, veelal prestatie-indicatoren), die van invloed zijn op de financiële vaststelling.
- Indicatoren, zonder invloed op de financiële vaststelling.

Voor de eerste indicator geldt dat er een relatie is tussen de jaarrekening en de bijlage. Wij hebben op deze indicatoren een reguliere rechtmatigheidscontrole uitgevoerd en indien specifiek gevraagd, is de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld. De tweede indicator heeft normaliter geen directe relatie met de gemeentelijke jaarrekening. Deze indicatoren zijn noodzakelijk voor het departementale jaarverslag. Bij deze indicatoren hebben wij alleen de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld en dus niet de rechtmatigheid vastgesteld.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden ('BADO') zwaardere rapporteringstoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

Tabel 4 Bevindingen SiSa-bijlage

Nr	Naam specifieke uitkering of overige	Totale fout of onzekerheid per specifieke uitkering	Totale omvang van de fout of de onzekerheid (in €)	Toelichting fout/onzekerheid
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2016 (OAB)	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2016	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2016	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

In dit rapport van bevindingen hebben wij per specifieke uitkering fouten en onzekerheden, boven een vastgestelde financiële grens, opgenomen voor zover deze niet door de gemeente zijn gecorrigeerd. De financiële grens is afhankelijk gesteld van de omvangsbasis van de regeling. De omvang basis wordt gebaseerd op de gevraagde indicator. Bij een gevraagde indicator van 'bestedingen gedurende het jaar' wordt de omvang basis bijvoorbeeld gevormd door de bestedingen in de regeling. De financiële grens is per specifieke uitkering:

- € 12.500 indien de omvang basis kleiner dan of gelijk is aan € 125.000;
- 10% indien de omvang basis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk is aan € 1.000.000;
- € 125.000 indien de omvang basis groter is dan € 1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Het gaat alleen om het rapporteren van de waargenomen fouten en onzekerheden voortkomende uit de accountantscontrole.

Op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole uitgegeven door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties rapporteren wij door middel van onderstaande voorgeschreven tabel de geconstateerde fouten of onzekerheden per regeling.